

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

274 - 11 עמודים

**תשובת הרה"ג ר' בן
ציון וואזנער שליט"א
אב"ד בית הוראה שבט
הלוי מאנסי**

**ובו בירור מקיף
ומעמיק בתנאי מפולש.
ביאור מכוונין, כדגלי
מדבר. ענני הכבוד וכו',
ומבאר שיטות
הראשונים והפוסקים
עד דורנו.**

הרב בן ציון הלוי וואזנער

אב"ד דקהל בני יעקב ובית הוראה "שבת הלוי"
מאנסי נ.י.

ביאור תנאי ד"מפולשין" לענין רשות הרבים

"מפולשין" הגאמר כאן, כולל כל ג' הפירושים, וכאשר מצאנו שרובם הדגישו הענין "דמכוונים", ובוראי יש בכלל מאתיים מנה, שפירוש זה כולל בו גם שני פירושים הראשונים ממילא, ואף אם אמנם חלק מהראשונים קיצרו בדבר, ולא הוסיפו על חיבת "מפולשין" כלום, וכן הלומדים מסתייגים, ואינם סובלים לפרש כפירוש השלישי שהוא חידוש, מאחר שתנאי כזה, הוא כמעט מן הנמנע, ואינו שכיח, מ"מ לנו אין לנו, אלא לפרש כן, מאחר שכך פירושוהו אבות וגדולי הראשונים ז"ל, וכדלהלן, ולא עוד, אלא מאחר שלא מצאנו להדיא שום חולק עליהם, פשוט דגם כאן נוהג הכלל, דלמיעוטי בפלוגתא עדיף, וילמד סתום מן המפורש, וכונן מורד בזה, וכמו שנבאר בעז"ה.

הנה ראש המדברים בזה, הלא הוא רש"י ז"ל, שבכמה סוגיות הדגיש הרב באופן מיוחד, עד כמה בעיניו "מכוונין", ומהם בסוגיא (דעיובין ר' ע"א, ר"ה ר"ה) שכתב וז"ל, שיהיה ר"ה שלה "מכוון משער לשער", שיהיה מפולש, דומה לרגלי מדבר, עכ"ל, (ושם ע"ב, ד"ה ירושלים) כתב, רשות הרבים שלה, "מכוון משער לשער" ומפולש, עכ"ל, ועוד (שם בר"ה אבולי ומחוזא, ובדף נ"ט ע"א וע"ב) כמה פעמים, בסיגנון דומה, וכן מצאנו ללמוד מתוך דברי הראב"ה (עיובין שצ"א) שדקדק וכתב בזה"ל, לפי סברת רבינו שלמה וכו', "ימכוונים פתחיה" משער לשער, וכן פירש בהרבה מקומות, עכ"ל, הרי שכך הבין פשטות דברי רש"י, ולהורות בא, שלדעתם, הכוונת השערים זה כנגד זה, זהו עיקרו ופירושו של "מפולשין", וממילא כולל גם שני הפירושים הראשונים ובאמור.

וכן מבואר להדיא ברמב"ן, מלחמות ה' (כ"ב ע"א, ר"ה אמר הכותב) שכתב בזה"ל,

אמר הכותב, ראינו לנכון לבאר תנאי דמפולשין, יותר משאר תנאי ר"ה, אחרי שרבים וגם שלמים נסתכרו בו, שלא כן שאר תנאים שכבר דשו בו רבים, ובפרט תנאי דשישים ריבוא, שישים גבורים סביב לה.

תנאי "מפולשין".

אמרו חז"ל שאחד מתנאי ר"ה, שמבואר היה יהיו מפולשין, וכדאי בברייתא בגמ' (שבת דף ר' ע"א) ואיזהו רשות הרבים, סרטיא ופולטיא גדולה, ומובאות המפולשין, ע"כ, ומדברי רש"י והרמב"ן והרשב"א ושאר כל הראשונים, שהעתיקו זאת מדעת עצמם, גם בסוגיות (דעיובין ר' נ"ט ושאר מקומות) משמע שהיה פשוט בעיניהם, שתנאי זה, הוא אחד מעיקר תנאי ר"ה המעכבים, כלומר, דכל שאינה מפולשת, אף שנתמלאו שאר תנאיה, אין כאן ר"ה.

מפולשין מהו

אלא שרבים וגם שלמים נסתפקו, בביאור "מפולש" מהו, שיש לפרשו בג' אנפי, א) שיהיה לרשות הרבים כניסה מכאן ומכאן, לאפוקי רק מצד אחד, וזהו ענין מבוי המפולש, הנזכר (עיובין נ"ט ע"ב) וכעין זה (בחר"ט ריש סי' קנ"ז, ב) שהרחוב יהיה פתוח ופנוי למעבר, כלומר, בלי מכשול וחסימה באמצע, ולפי שני פירושים הללו, אפילו הוא מתעקם באמצעו, והולך בדרך עקלתון, מקרי ג"כ מפולש, ג) ששערי העיר יהיו מפולשין ומכוונין מצד לצד, כלומר, שהם יהיו מיושרין ומכוונין — זה כנגד זה ביושר, בלי שום עיכוב, ובלי שום עיקום.

מפולשין פירושו "מכוונין"

הנה כל המעיין בלשון מפרשי הש"ס וגדולי הראשונים ימצא, שבדאי פירוש

דמיטרף אפי' כשאנם מכוונים, משום דפשטא וגמרא, דוק ותשכח.

סוף דבר נמצינו למדים מכל הנ"ל, דאנן בעינן לרשות הרבים, ששעריה יהיו מפולשין, דהיינו "מכוונין" זה כנגד זה, וכמו שהזכירו להריא תנאי זה רוב בנין ובנין הראשונים, ומלבד הפוס' הנ"ל, כן כתבו גם האשכול (סי' ס"ד) והריטב"א, ותוס' רי"ד (עירובין ו') והאור זרוע (עירובין אות קס"ד) ופסקי הרי"ד (עירובין ו' נ"ט) ואף דלא נחפרש בכלום, דמפולש היינו מכוון, וכ"ש למעוטי "עיקום" — ועיוב"ב וכדלהלן, כבר כתבנו, דמאחר שרובם ככולם הזכירו "מפולש", ודבעינן "כרגלי המדבר", מסתבר דכולם לרבר אחד נחכונו, אלא שלרוב פשיטתו לא הוצרכו לפרשו, וכסתם "מפולש" בכל מקום, שפירושו, דבר המכוון ונראה מצד לצד.

שיעור מכוונין עד כמה

מעתה לא נותר לנו אלא לבאר שיעור, ד"מכוונין" עד כמה הוא, והנראה מדברי הראשונים פשוט, דמכוונין בעינן ממש זה כנגד זה, ואף שאין לשלול אם הכוונתם עומדת בקו אלכסון העיר והמרינה, אבל מ"מ בעינן שיהיו מכוונין זה כנגד זה, עד שלא יהיה ביניהם שום עיקום, ויהיו ראויים לראות מזה לזה, שהרי כך היה "ברגלי המדבר" וכדלהלן, ועוד שהרי זהו פירוש "מכוונים" בכל מקום, וכמו שלמרנו מדין הזאת דם הפרה, שאמרו במשנה (מדות פרק ב' מ"ד) שהכהן השורף וכו', "ומתכוין" ורואה בפתחו של היכל, ע"כ, והנה שם היה הכהן צריך לכך, משום גזה"כ, דוהזה אל נוכח פני אהל מועד, הרי דכל "מתכוין היינו נוכח ממש".

והמסתפק עדיין בזה, צא ולמד מדברי רבינו המאירי, המאיר לארץ ולרדי ביהמ"ד בפירושי הבהירים והמאירים, שירד לדקדק כנ"ל גם בענינינו, עד ששנה ופירש בכמה סוגיות, "מפולש" מהו, ומהם בריש מכילתין (עירובין ב' ע"א) ז"ל, ורה"ר הוא וכו', ומפולש משני ראשיו, עד שיוכל אדם לעבור "ביושר" — בלי שום עיוב"ב, עכ"ל, (ובדף ו' ע"א) כתב, כבר ביארנו ש"פתחי שני ראשיו

חייבין עליה משום רשוה הרבים, לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה" עכ"ל, וכעין זה בחי' הרמב"ן (גיט' ע"א) וכן כתב הרשב"א בעבודת הקודש (שער שלישי הל' א') וז"ל, וכן המובאות המפולשין "ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה" עכ"ל, ובחידושי (עירובין כ"ב) וז"ל, ושפתחיו "מכוונין זה כנגד זה" עכ"ל, ובחי' הר"ן (כ"ב ע"א ד"ה הכא) כתב וז"ל, ברשות הרבים, כגון, שיש ביניהם רוחב ט"ז אמה, ושיש "פתחים מכוונים זה כנגד זה", שדומה לרגלי המדבר, עכ"ל, וכן הוא בהגהות מרדכי (שבת פ"ח) בשם אבי העזרי, וכן פירש המאירי להריא, ושנה ע"ז ג' פעמים, וכדלהלן, ועיין ב"י (שמ"ה ד"ה ומ"ש עוד רבינו) ששנה ופירש לתנאי דמפולשין היינו "מכוונין זה כנגד זה", כמה וכמה פעמים, וכן פירש בכסף משנה (פי"ד מהל' שבת הל' א') עיי"ש.

שוב ראיתי שכן נלמד להריא מדברי הש"ס (עירובין ו' ע"א) שהרי אמרו, מבוי עקום, תורתו "כמפולש", והנה סתם מבוי עקום, הוא ג"כ פנוי ופחוח להילוך, ואעפ"כ אמרו, שאין זה "מפולש", אלא "תורתו כמפולש", דוק ותשכח, וכן מצאתי עכשיו ברא"ש (שם) שכתב וז"ל, דמשמע תורת מבוי זה עקום, תורתו כאילו היה "מפולש" — ביושר בלי עקמימות, עכ"ל, שוב הראו לי, שכעין זה דקדק הרשב"א (עירובין כ"ב ע"א, ד"ה הכא), עיי"ש, בשכלדע"ג.

והאמת הוא שגם סתם הפירוש של "מפולשין", היינו "מכוון", וכמו שלמרנו מדין ניקב הושט — והריאה — בית הכוסות — וקורבן, שכל אלו האברים יש להם שני עורות, ובעינן שינקבו שניהם, ואעפ"כ בנקב הריאה בעינן, שינקבו שניהן בנקב מכוון, וכש"ך (יו"ד ריש ס"י ל"ו) ויותר מזה בבית הכוסות, נקטו להטריף רק בנקב "מפולש" וכדאיתא (שם ס"י מ"ח ס"ח) ואילו בושט, הטריפו בכל גווני, (סי' ל"ג סי"ג) אין זה אלא כדמחלק הש"ס להריא, והובא בש"ך (ריש ס"י מ"ט) דבכל הנ"ל פרט לושט, בעינן שינקבו שניהם "בכיון ממש זה כנגד זה", וא"ש רנקט בבית הכוסות "מפולשין", לאפוקי ושוט,

מיושרין ופחוּחין — לכל אורכן, זה כנגד זה, ללא שום "עיקום" — ועיכוב.

שיעור אורך "מפולשין"

ומהיכן ועד היכן יגיעו פילושיו הרשות הרבים, הגה בבבלי לא נפרש שום שיעור בזה, ואפשר משום דפשיטא ליה, דהיינו משער מדינה — אחד לשני, וכן משערי העיר, אולם בירושלמי (פרק כיצד משתחטין ה' ח) איתא, דריש אמר, לעולם אין רשות הרבים, עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו, ור' יוחנן חולק, והפני משה שם, פירש כוונת ריש לקיש, דהיינו עד שיודע לך, שאינה כלה למקום הרים וגבעות, אולם הרבה ראשונים, שכתבו להדיא "משער מדינה לשער" או סתם "שערים מכוונים" וכדו', נראה פשוט, דהיינו משער כניסת העיר, או המדינה — עד שער היציאה, וכפילוש המדבר, שהיה מצד אחד מחנה ישראל לשני, וכן הוא הפירוש הפשוט של "פילוש", בכל מקום, וכגון באתרוג, וטריפות, דהיינו, מעבר לעבר נאלא שבאתרוג י"א, דגם חללו נדון כעבר השני.

ועכ"פ כן מפורש ברמב"ן (שם נ"ט) שכתב וז"ל, כל מכוי שמפולש בשני ראשיו, "ומכוון עד חוץ למדינה" עכ"ל, ובמלחמות (כ"ב, ד"ה אמר הכותב) וז"ל, לפי "ששעריה" מכוונים זה כנגד זה" וכן מפורש בראב"ה (שם) שכתב וז"ל, ואם "מוקפין חומה, ודה"ר שלהם מכוון ומפולש "משער לשער" עכ"ל, ויותר מפורש למדנו כן מדבריו (שם ס"י ר"א) שכתב, פירוש מפולשין, "משער לשער כל אורך העיר" כרגלי המדבר, עכ"ל, ומדבריו הדבינו ידועם (נתיב י"ב ח"ד) וז"ל, שיהיה ר"ה שלה מפולש, "מפתח העיר האחד — עד הפתח האחר" עכ"ל, ובספ' משנה (שם) כתב וז"ל, דלא מצרכין רלותיה נעלות כלילה, אלא כשאותו דרך "שכתוך העיר המכוון משער לשער" וכדו' עכ"ל.

"כדגלי המדבר"

ודע ראם כי לנו אינו מוכן כלל הטעם, למה הצריכה תורה רשות הרבים "מפולש", וכ"ש המכוון ביושר בלי שום עיקום, וזה

מכוונים" זה כנגד זה, עד שהרכיב מצוי לרבים, להיות בוקעין בהם מפתח זה לפתח זה "בלא שום עיקום", עכ"ל, ועור שם, וענין ירושלים, שמבואותיה רחבים שש עשרה אמה, ומפולשין "בכיוון זה כנגד זה" ונמצאו רבים מצויים לבקוע ליכנס ולצאת "ביושר בלא שום עיקום", עכ"ל.

והנה לכא' דבריו צ"ב, בשלמא מה שהקפידו, שמבואותיה יהיו בלי עיכוב, אחי שפיר, דכן דרך הרבים היא, אולם מש"כ "ביושר — ובלי שום עיקום" מהכ"ת ומנא ליה לרבינו להקל כל כך, [ונבפרט בדבר הנוגע למלאכת שבת דאורייתא].

אין זה אלא דראה רבינו המאירי, פשיטתיהו של אבות הראשונים, ושאר גדולי הדורות בזה, ומהם, רש"י, והאשכול, הרמב"ן, והרשב"א, המרדכי, והרא"ש, הריטב"א והרבינו ירוחם, [וכידוע שהמאירי הוא ניהו הקרמון הגדול, אשר כל שיטות הראשונים והקדמונים נהדין ליה, ולעולם לא ימנע מללקט כל שיטה, אף שיטת יחיד, ואף המחורשת ביותר, ויביע דעתו והכרעתו הנחרצת, לכאן או לכאן], ואילו כאן באו כולם כבירת יחד, וכולם פה אחד מצריכים לתנאי דמפולשין, ומצריכים שיהיו שעריה "מכוונים", כל אחד בנוסחו הוא, ואף שתנאי זה הוא כמעט מן הנמנע, והוא גם להקל בדאורייתא, ואעפ"כ דרוש דרשו והציבוהו בפשיטות, על כרחך רכן היחה הקבלה בידם עד למשה מסיני, רבעינן "מכוונים ביושר ממש — בלי שום עיקום — ובלי שום עיכוב" כלשונו, מה לך יותר.

ומלבד זה י"ל רמצאו ללמוד כן מלשון הבריתא, דקאמר תנא, איזהו ר"ה וכו', ומבאות "המפולשין" מאי שנא מבאות "המפולשין" עם ה"א, דנקט, ולא מבאות "מפולשין", או "פתוחין", או "פנויין", או שעריה מפולשין, אין זה אלא להורות, דלא סגי לא בשערים מפולשין, ולא במובאות פחוּחין, אלא בעינן מבאות "המפולשין", בה"א היריעה, כלומר, כאותם דרכים הירועים בפילושן, ששעריהם ופתחיהם, מכוונים

דהיינו ממש, וכבר התרעם רבינו החכ"צ (ס"א ל"ז) על מי שפקפק על כעין זה, עיי"ש, צא ולמד כעין זה מתנאי דס"ר, דאם נחסר אף אחד ממספר הס"ר, דינו כרה"י, וכן ג' מחיצות מקיפות העיר, אפי' רחבה היא מאה מילין, וס"ר בוקעין, וט"ז אמה רחב, דרי היא רה"י, וה"נ כן.

דעת הגאון בעל אגרות משה ז"ל

הארכנו בכל זה, כי מצאנו להגאון ר' משה זצ"ל באג"מ (ח"א ס' קל"ט) שנסתפק ופקפק בכל עיקר התנאי ד"מפולש"ים, והיינו משום דקשיא ליה כנ"ל, מנא לן דבעינן שיהיו מכוונים זה כנגד זה וכו', וכדלהלן, והנה כבר ידוע בבי מדרשא, דתשובה ההיא, לית נגר ובר נגר דיפרקיניה, ובפרט רוב ההשגות שהשיג שם, על רש"י, והרמב"ן, והרא"ש, והמג"א, כאחר, על אף שהם פירשו הלכה זו, עפ"י הנראה להם פשוט כן, וכנ"ל ולהלן, אעפ"י הצריך הגאון עיין בדבריהם, עד שלא מצא מקום להתייחס לתנאי זה.

ובמחילה מיניה דמר, לא זכינו לירד לסוף דעתו, דמה שתמה, על רש"י והרמב"ן, והרא"ש, מנא להו לפרש דמפולשין היינו מכוונים זה כנגד זה, כבר כתבנו לעיל, דדקדקו לכתוב מקורם, ב"דגלי המדבר", ומה שתמה הגאון ז"ל, אה"נ מנא לן שבמדבר עצמו היו מכוונים ממש, כבר ישכנו לעיל (רה"י כרגלי המדבר) היטב, עיי"ש.

ומה שהוסיף לתמוה עוד, האין יכול הרמב"ן לחדש כזאת, בלי ראייה מהגמ', לא ידעתי, הלא לא נעלם מרכיבו, שכל מלאכת שבת, ממשכן ומדבר גמרינן, (שבת צ"ז ע"ב) וביותר נתפרש הרב בחמשה תנאי ר"ה, שברובם פירש הש"ס להדיא, שמקורם כמדבר, וכנ"ל, זולת "מפולשין" שלא נתפרש בש"ס, ובאו הראשונים והשלימו החסר, והוסיפו זאת מדרע עצמם, כי כן היה פשוט בעיניהם, וכמו שציטטנו מקצת לשונם, אין פרץ ואין יוצא ואין מחלק, בזה בשום חילוק, וביותר למדנו כן מדברי הרמב"ן ז"ל, שהרי איהו ניהו המקשה הגדול על רש"י ז"ל, על שהיקל כתנאי דס' ריבוא, עד שתמה

כנגד זה ממש, וכנ"ל, מ"מ כן היא ההלכה, משום דקבלה היתה בידם, דכל תנאי רשות הרבים, בעינן דומיא דרגלי המדבר.

ולענ"ד זו היתה כונת רש"י והרשב"א והרא"ש והר"ן הנ"ל וש"פ, שאחרי שכתבו, שיהיה מכון, הוסיפו עוד מפולש "דומיא דרגלי המדבר", רצונם בזה, מאחר שבש"ס לא נזכר להדיא הטעם "דכרגלי המדבר" לענין מפולשין, כמו לשאר תנאי ר"ה, שנתפרשו בש"ס, וכגון לענין התנאי ד"אינו מקורה", הנזכר להדיא טעם זה בגמ' (שבת ה' ע"א) וכן לענין ס' ריבוא, (שם ו' ע"ב) לדעת רש"י ותוס' וש"פ, ולענין ט"ז אמה (שם צ"ט ע"א) משא"כ במפולשין.

לכך דקדקו הם, והוסיפו כאן טעם זה, "כרגלי המדבר", להורות, דהא דבעינן מפולש, ושערינו "מכוונים זה כנגד זה ממש, בלי שום מניעה — ועקלתון, אין לזה שום טעם וסברא, אלא משום דכך היה מחנה ישראל במדבר, כי מלבד שכל סתם מדבר, הוא כארץ מישור, המפולש ונראה מעבר לעבר, ביותר היה כן מחנה ישראל, שכולו היה פרוץ ופגוי, ואף מסכיביו, לא היה מוקף שום חומה, וכמש"כ הראב"ה להלן, ועל כולם בא "הענן" וסייע להשלמת פילוסו והכוונתו המוחלטת מקצה לקצה, ע"י שיישר כל חל וגבעה הנשארים, וכרא"י במדרש (חוקת פרשה י"ט) ובמכילתא (ריש בשלה) והובא גם ברש"י עה"ת שם.

וכן הוא להדיא בראב"ה (עירובין ס"י ע"ט) וז"ל, דמלאכת שבת ממשכן גמרינן, והיה מפולש משני צדדין, ובמדבר היו אוהלים, ואינו מסובב בחומה, וה"ה עיירות, שאין להם חומה, שראשי ר"ה שלה מפולשין, ואם מוקפין חומה, ורח"י שלה "מכון משער לשערי", עכ"ל.

סוף דבר מה שלדעתנו הדל, אין תנאי "דמפולשין" על פרטיו המיוחדים, מובן, אין לזה שום משקל בדבר זה, שכן גזרה חזרה והלמ"מ, דכל מלאכת שבת והוצאה, ממשכן ומדבר גמרינן, שם הוצבו פרטיה ותנאיה, הם אמרו, דבעינן "כרגלי המדבר", והם אמרו,

על דבריו, וכמו שנראה מתשובתו (חלק ח' סי' כ"ד) עיי"ש, ואם כי הגאון ר"מ ז"ל ניסה בכל עוז ליישבם, הנה כל מעיין אמת שם ימצא, שלא די שלא נתיישבו התמיהות הנ"ל כלום, אלא שהאחרונות הכבירו על הראשונות, ומאחר שדברי הגאון זצ"ל חביבים עלינו ועל כל ישראל עד לאחת, נבוא על סדר דבריו, כתלמיד הין לפני רבו.

דהנה הגאון ז"ל יצא לחדש חידוש עצום, וכדבר החדש, והוא, דמה שאמרו בגמ' וכן כתבו כל הראשונים, דבעינן בר"ה שיהיו "מפולשין", אין הכונה שעצם הר"ה יהיה מכוון ביושר, אלא שדרכו יהיה פתוח ופנוי לצאת לכל עבר, ורק בר"ה שיש לו חומה, בעינן מכוונים ביושר, ולפי זה חידש הלכה, דמעשה יש לנו שני סוגי ר"ה, אחד, ר"ה שאינו מוקף חומה, דבו אפשר אף ברחובות חטומים וסתומים, וכ"ש מעוקלים ועקומים, בקיצור אין צריכים שיהיו מפולשין ביציאתם כמפולשין כלל [נכלשון רבינו], וכ"ש שאינן מכוונין, והשני, ר"ה המוקף חומה, דבו צריך מכוונין, ע"כ תמצית דבריו.

ולא זכינו לירד לסוף דעתו ורבינו בזה, הנה מלבד שמעולם לא שמענו ולא מצאנו מושג של שני ר"ה, כי אנו אין לנו אלא ד' רשיות, ולכל אחד מהם אותם דינים, וחנאים, הלא הטברא על כרחך גם לדידיה תזכיר ההיפך, שהרי מורה הגאון ז"ל, בסוף דבריו, דכל ר"ה המוקף חומה, צריך שיהיו מכוונין זה כנגד זה ממש, וא"ת דההכל תלוי בסברתינו ודעתינו, וכמו שכחב, שלכן ר"ה שאינו בעל חומה, לא צריך מפולשין כלל, כיון שיכולין לצאת מכל מקום שבו, א"כ למה במוקף חומה הצריכו מכוונין זה כנגד זה, למה לא יוכשר גם שם לכה"פ בדרך עקלתון, שהוא פתוח למעבר, אלא כל כרחך, דאין לנו ולסברתינו בזה, רק דכן גזרה התורה והלכ"מ, דבעינן כרגלי המרבר ממש, דהיינו "מכוונין זה כנגד זה", א"כ מהכ"ת תחלק בין ר"ה לר"ה אתמהה !

גם מה שכתב רבינו, שהרשות הרבים הוא מפולש ופתוח כנגד הפחת, אבל לא שהוא מפולש בעצמו, לא ידענו למה לא יפרש

עליו בחידושי (עירובין נ"ט) בזה"ל, ולא ידענו מנין לו לרש"י כן, שלא הוזכר בתלמוד בשום מקום, עכ"ל, וראה זה פלא, שהרמב"ן עצמו כשהגיע (שם, ובדף כ"ב) לדין "מפולשין", כתב ד"מפולשין", היינו שיהא מכוון משער לשער זה כנגד זה, עד חוץ למדינה, וכיר"ב וכנ"ל, ולכאור' תימה לאדונינו הרמב"ן ז"ל, אדמקשית ארש"י, תיקשי כי האי קושיא ממש לדיך, מנא לן להקל כששערינו אינם "מכוונין זה כנגד זה" — ובפרט משער מדינה אחת עד לשכנגדו, "מה שלא נזכר בתלמוד", על כרחך אין זה אלא משום דפשוט היה בעיניו, שזהו עצמו פירוש "מפולשין" דהש"ס, ומטעם דבעינן כ"דגלי המרבר" ממש, הן הן הרברים שנאמרו למשה בסני, והן הן כונת התנאים, ודבותינו הקדמונים, בטלה דעתנו, והשגתינו, וכל תמיה דומיה, דוק ותשכח.

ומה שסיים הגאון ר"מ זצ"ל בענותותו, שהתנאי רמפולשין צ"ג, ואינו רוצה לכתוב כמה שאין לו בידור דברים, עכ"ל, תימה מה יש עור להסתפק ברין זה שהוא גמרא מפורשת, והלכה פסוקה, מראשון שבדראשונים עד אחרון שבאחרונים, ללא שום תנאי וחילוק, וללא שום חולק, לוא היה שום ספק ופקפק בזה, היעלה על הדעת שגדולי האמוראים, היו סתומים הברייתא כהוייתה, וכן הפוסקים הקדמונים, לא היו מעתיקים אותה בקיצור, ובחד פיסקא — כהלכה פסוקה, וכ"ש בעלי הטור והשו"ע, כי הלא זו הייתה ראשית חובתם, להודיע ולהורות, מיד ולדורות, ההלכה הפסוקה והמפורשת, פוק חזי כמה נחלקו ויורדו לבאר, התנאי דשישים ריבוא, ותנאי מחיצות, ואילו ברין "מפולשין" נאלמו דומיה, אין זה אלא לרוב פשיטותם, ד"מפולשין היינו מכוונין" משער לשער זה כנגד זה, כאשר היה עם אכותינו במדבר, וכמו שכתב הב"י והמג"א וכל הבאים אחריהם.

אין חילוק בין ר"ה פנוי — לר"ה מוקף חומה

שוב מצאנו, שכנראה שהגאון בעל משנה הלכות שליט"א, כבר העיר להגאון ר"מ ז"ל

פילוש וזכונות, וכעמוד בר"ה, שדכים מכתפין עליו, וכהעגלות, שלא מיטו שיעורו, ופילוש, ואף שאהליהם היו יותר קבועין, סר"ס אין זה, אלא כדבר העשוי לכתף עליו, וכעין עצי נוי, שאין ממעטין מבית סאתים, עיין שר"ע (שני"ח סעיף ד')

סוף דבר מש"כ רש"י בסוף דבריו דבעינן "מפולש" כדגלי המדבר, על כל סוגי ר"ה קאי, ומעולם לא עלתה על דעת רש"י, דר"ה שאין מוקף חומה, אין צריך פילוש והכונת פתחיו, ומלבד כל הג"ל על כרח צ"ל כן, דאל"כ נמצא רש"י סותר דברי עצמו, שהרי בריש מכילתין, הצריך להדיא דין מפולשין, אסתם ר"ה, וביותר מפורש כן ברש"י (ג"ט ע"א ד"ה לחי מכאן) שכתב וז"ל, ובעיירות שאין להם חומה עסקינן, שראשי רשות הרבים שלה מפולשין עכ"ל, הרי להדיא דעת רש"י, דבכל רשות הרבים שבועולם בעינן מפולשין.

וכן נזכר הרבר בהרבה ראשונים, ומהם באשכול (סי' ס"ד) וז"ל, ורשות הרבים, הוא מקום שרבים בקעי וכו', ומפולש כולו, או מפולש לכל הפחות משער לשער, הרי דברישא מיירי, מרה"ר הפתוח, ואעפ"כ מצריך פילוש, ויותר מפורש ברוקח (הל' שבת סי' קע"ה) וז"ל, רשות הרבים שהוא י"ו אמה, "המפולש" מב' צדין, ומצויין שם שישים ריבוא, "ואין שם חומה", או מכון משער לשער.

דעת המחבר בב"י ושו"ע

ומה שיש רוצים להוכיח גם מלשון השו"ע (סי' שמ"ה סעיף ד'), דיש שני סוגי ר"ה, דז"ל המחבר, איזהו רה"ר, רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה, ואינם מקורים, ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה, אם הם מפולשים משער לשער, עכ"ל, ומלשון זה הבינו ג"כ כנ"ל, דברישא לא בעינן מפולש, רק בסיפא כשיש להם חומה.

וכמה טעו ושגו בזה, להפוך דברי אלקים חיים וכוונת הב"י והשו"ע, דהנה אררבה ראה זה פלא, שאף שהב"י בחיבורו הארוך העתיק לשונו של רש"י, דהיינו עם ה"אור" המפסקת, כשהגיע לערוך שולחנו הטהור (שם) שינה

פשוטו כמשמעו, שעצם ארכו של הר"ה על פתחיו כניסתו ויציאתו, מפולש ומיושר זה כנגד זה, כסתם "מפולש" שבכל התורה, וכן"ל.

הפירוש בדברי רש"י

(עירובין דף ר' ע"א)

ומה שמצא לדקדק כן מלשון רש"י (עירובין ר' ע"א ד"ה) (שכתב וז"ל, ר"ה, משמע רחב שש עשרה אמה, ועיר שמצויין בה שישים ריבוא, ואין בה חומה (או) שיהיה ר"ה שלה שלה מכון משער לשער, שיהא מפולש דומה לדגלי המדבר, עכ"ל, ומשום שרש"י כתב (או) חומה, הבין הגאון ז"ל, דיש כאן "אור" המחלקת, להורות, דיש כאן שני סוגי ר"ה, ומכאן דכל שאין לו חומה, אין צריך שיהיה מפולש כלל.

ואני בער ולא אדע, מאי סני ליה לפרש כפשוטו, דמה שכתב רש"י שיהיה "מפולש" קאי בין על יש לו חומה או לא, ומה שהפסיק רש"י ב"אור" המחלק, הנה מלבד שאין ברור שלחלק הוא, וכן אם רש"י כתבו, שהרי במוסגר הוא, ואף שהרא"ש וכמה ראשונים העתיקוהו, י"ל, שהעתיקו לשון רש"י כמו שנזדמן להם, אלא אפי' חימא שרש"י כתבו, וכמו שהבין הגאון ר"מ ז"ל, עדיין יש לפרש כונת רש"י בדרך הפשוט, והוא, דלא חימא מאחר שהמדבר היה ארץ מישור, ובלא חומה, וגלוי ומפולש ומכוון מצעמו מכל עבר, ונכדלהלן, ודלא כהגאון ז"ל, וס"ד אמינא, דאין לנו רשות הרבים, אלא הפרוץ לגמרי, בלי שום חומה סביבו, דבעינן דומיא דדגלי המדבר, לכך כתב או חומה וכו', להשמיענו, דאף אם חומה סביב לו, אין זה מניעה, להעלות שם ר"ה עליו, ובתנאי שלכה"פ יכוין שערו זה כנגד זה, דומיא דפילוש המדבר.

[ולא עוד אלא הסכרא נותנת, שאפי' גוף אהליהם, לא היו מגרעים מפסיקין פילוש הר"ה, מאחר שלא היתה ישיבתם קבע, כי עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו, וצ"ע בסוגיות (שבת ל"א ע"ב, עירובין נ"ה ע"ב), ואה"נ דתוכם נחשב רה"י, (כשכתב צ"י ע"ב) אבל מ"מ אינם ממעטים ממדת רוחבו, וכ"ש שאין מפסיקין

וכמה תמוהין דברים אלו, ומלבד שבדאבוי"ה (סי' שע"ט) איתא בפשיטות להיפך, דהמדבר היה פנוי, ולא היו ישראל מוקפים בשום חומה סביבם, לכא"י כל עיקר חידושו הלזה, שהענגנים נחשבים מחיצה, מרפסן איגרא הוא, ואי אפשר, מכח הרבה טעמים, דמה שכתב, דחשיב מחיצה משום שהוקפו בידי ה', הא בורכא וחסרון הוא, שהרי זו היא מחיצה בידי שמים, שאינה מחיצה כתוס' (עירובין כ"ב ע"ב) שוב הראו לי שכן תמה האבני נזר (א"ח ר"ח ר"ח סוסיק י"ב) .

איברא גם האבני נזר מסיק בפשיטות, דהענגים לא חשיבי מחיצה כלל, אלא שהוא כתב הטעם, דאין יכולים לעמוד ברוח מצויה, עיי"ש, ואילוילי דברי קדשו, אין אנו צדיכים לזה, דאפי' יכולים היו לעמוד, אף ברוח שאינה מצויה, לא חשיבי מחיצה כלל, דאין בהם ממש, ולא יעלה על הדעת, להחשיב דבר שאין בו ממש כמחיצה.

ומלבד כל האמור שפיר תמה האבני נזר שם, דאם כדברי מרן, דהענגים נחשבים חומה, א"כ הא דקיי"ל (שבת ה' ע"א), דאין ר"ה מקורה, הלא המדבר היה מקורה לעולם, עיי' הענן שעליהם.

ואף שמרברי המבי"ט בספר בית אלקים (פרק ל"ז) משמע דס"ל ג"כ כעין זה, וכמובא בגליוני הש"ס, (סוכה י"א ע"ב) עכצ"ל ריש בזה מדרשות חלוקות, ועוד גם המבי"ט לא כתבו אלא בלשון "אפשר" עיי"ש, ואפי' תימא דלא כן, לנו אין לנו אלא דברי הראב"ה המפורשים, ושיטת הגאון בעל אבני נזר, דס"ל כותיה, וכן כל הראיות דלהלן המכריחות כן.

ומלבד זה כל עיקר דעיון הלזה, "דענגנים" (הכבוד) חשובים מחיצה, תמוה ונסתר, מתורת הנגלה ומש"ס דידן, וכן פשטות ההלכה, דא"כ האיך הותר לסכך ולישב בסוכה ביום המעונן, הלא נמצא כיושב בסוכה שחחת הבית, ומה שבמדבר ענני הכבוד היו, מה בכך, אנחנו לא נדע, מה לי ענני הכבוד, ומה לי ענגנים סתם, סו"ס שניהם מעשי שמים המה, ומוקפים ונמתחו ביד ה', וא"ת משום דענני הכבוד, היו שומרים אותם

וכתב "אפילו", וכלשון הזה כתבו שאר האחרונים הכאים אחריו, וא"ת דשני סוגי ר"ה הן, מלבד שהיה לו, ולכה"פ לשאר בעלי המפה לפרש הדברים, לא היה להם לומר "אפילו" שזהו לשון הממשין, אלא היה לו לומר "או" כדאיתא ברש"י והעתיק בבית יוסף, אולם לפי מה שכתבנו ה"ז מדוקדק ונפלא, דבאו להשמיענו חידוש הנ"ל, כלומר, דלא מיבעיא רשות הרכים שאין לו חומה, דשם ר"ה עליו, שלרוב הוא מפולש ומכוון ממילא מכל עבריו, אלא אפי' רשות המוקף חומה, שם ר"ה עליו, אולם בתנאי שיהיו מפולשין דומיא דרגלי המדבר, והסיוס רמפולשין פשוט דקאי על כל סוגי ר"ה.

וזהו גם כונת המג"א שפירש "מכוונין", וכן הוא להדיא בכל האחרונים, אלא שנלאחיה להעתיקם, ורק אעתיק איזה מהם, וכגון הפמ"ג (שם"ד א"א ס"ק ב') שכתב וז"ל, ועיירות שלנו שמתקנין בצוה"פ, יש לעיין "במכוונים ממש השערים" עכ"ל, והמשנה ברורה (שם ס"ק ח') שכתב ועיירות שלנו שמתקנין בצוה"פ, אף שרחובותיה רחבים ומפולשין "משער לשער, עכ"ל, והתפארת ישראל בפתיחה, שכתב ר"ה הוא כל מקום מעבר לרבים וכו', כיון שהוא מפולש משני צדדים "בשערים המכוונים זה כנגד זה", עכ"ל, וכן כתבו, המהרש"ם (ח"א קס"ב) ומים רבים (סי' ל"ח) וש"א שהעתיקו לקמן סוף ד"ה (הארכנו כנל זה) הרי שכל גדולי האחרונים הבינו בפשיטות, שתורה אחת מן השמים, ודין אחד יש לכל סוגי הר"ה, וחלילה לנו לחדש הלכה בהלמ"מ, שלא עלתה על דעתם, דוק ותשכח.

האם המדבר היה מוקף מחיצות

והנה כל עיקר חידושו שיסד הגאון ז"ל בזה, דלא בעינן מפולשים ומכוונים, אלא במוקף חומה, יסדו ובנאו עפ"י הנראה לו, שכן היה "המדבר", "סגר הקב"ה עליהם המדבר", בענני הכבוד שהקיפם, ונמצאו מוקפים חומה, ואין זו סתם חומה, אלא חשוכה אף יותר ממחיצת אבן — וברזל, עיי"ש.

ועוד הכי כיוונו שני אנשים יציאתם, לעבור משני עברי המדבר באותו פרק וזמן, ובאותו קר מכון, זה מול זה, בכרי שיחשבו שערי המדבר כמפולשין ומכוונין, מה תאמר שעצם יכולת המעבר והבקיעה בענן בכל נקודה חשובה כפתח, אי"כ שוב אינו נחשב כהיקף חומה ומחיצה כלל.

ראמנא זהו האמת, שהענן שאין בו ממש, אלא הוא כעשן בלה — וכאבק פורת, אין תורת מחיצה עליו לכו"ע כלל וכלל, וישראל שבמדבר היו ברה"ג גולי ופרוץ, כבעיר שאין מוקפת חומה, וכפשטותיה דהראבי"ה, ותו לא מידי.

פירוש דעת הרוקח וי"א, דהעננים חשובים מחיצה

ומה שכתב הרוקח (סי' קע"ח) דהעננים חשובים מחיצה כדי אדם, אין לדבריו עם נידון דידן כלום, דהרוקח לא דן שם, אלא לענין תחומין דרבנן, שלענין תחומין מועיל אפי' מחיצה [גרועה] של אנשים מהלכין וכדו', ואפי' תימא דכונתו לכל, על כרחך בכרי שלא יסתרו דבריהם פשטות דברי השי"ס, דהמדבר ומחנה לויא חשיב כרה"ד, יש ליישב בכמה ריבוי, או דמדרשות חלוקים הם, שסו"ס הראבי"ה כתב להדיא, שהמדבר לא היה מוקף, וכנ"ל, וכן הוא פשטות השי"ס בכמה מקומות וכנ"ל, או דומנים חלוקים היו, שהרוקח מיירי מומן יציאת מצרים עד מתן תורה, שאז אמנם היו העננים מקיפים אותם, [לשמרם מהמצרים — ועמלק, ושאר אומות המקנאים] משא"כ אחרי כן, ששהו והלכו רוב זמנם, בעומק המדבר, שהיא ארץ לא זרעה, וארץ אשר לא עבר בה איש, לא היו צריכים להיקף [ושמירה זו] כלל, וכי"ש בעת חגיגתם במדבר, דעת הבבלי, ולא היו העננים מקיפים אותם.

עוד י"ל בפשטות, עפ"י מה שמצאתי במכילתא (בשלח י"ג) דעצם ההנהגה השגור בפי כל, רעני הכבוד היו מקיפים אותם מכל עבר, אינו דבר פשוט ופסוק כלל, אלא תלוי בפלוגתא דרבנן, עיי"ש, ודעת הבבלי כרבי שם, שלא היו העננים מקיפים אותם כלל, אלא רק שני

מכל פגע, וקלטה חיצו רשעים ובליטטראות, חשובים כמחיצה, מה בכך, סו"ס הענן עצמו אין בו ממש, פוק חזי שהיו יכולים לצאת ולבוא וללכת דרכו.

ועל כרחק שהענן לא קלט ולא חצץ בטבעו כלום, ושמירתם לא היתה אלא ביד ה', בדרך גס, והענן לא שימש אלא כמסוה, לשבר ידי רשעים — ולשבר עיני צדיקים [כשי"ן שמאלית], כדרכי ה' הנכבד בכל כיו"ב, מעתה תמה על עצמך, הכי למדים הלכה, ונחייבנו מלקות, מיתת ב"ה, או קרבן, משום מחיצות דמעשי ניסים, ועוד בטכניקה של היום אפשר לזרוע עננים, היעלה על הדעת להשתמש בהם למחיצת סוכה ושבת, אי"כ גם טל יחשב מחיצה, ישתקע הדבר ולא יאמר.

ועוד ממה נפשך, אם נחשבים היו העננים כחומה, אי"כ מאחר שהקיפו המחנה מכל עבריו, הרי אין לך רה"י סגורה ומסוגרת גדולה מזו, המוקפת חומה יומם ולילה, והאיך נחשב המדבר כרה"ד, (שבת ו' ע"ב) וכן מחנה לויא (שם צ"ז ע"ב) וא"ת ע"י שיצאו ובאו דרך העננים, נחשב המעבר כפתח, וכן אמנם כתב הגאון ז"ל, כמה תמוה ורחוק לומר כדברים הללו, הגע בעצמך, הלא שיעור פירצה, אינו אלא מעשר אמות ומעלה, ואילו כאן אפי' אם יעבורון איש וביטו כבני מרון, לא יפתח להם אלא כשיעור אמה ושתיים, כרוחב אדם ויותר, ועדיין בריח דה"י גמור היה.

ועוד האין יעלה על הדעת להחשיב המעבר שבענן, כפתח ושער, בו בזמן שמיד עם עוברו, נבלע העובר בו, והענן מכסהו כמשה בחר, [כמטוס העובר בין העננים, שאם אמנם כחכמתו מעביר העוברים, אבל אינו פותח שערים].

ואפי' ת"ל רבשעת עברו נחשב כפתח ושער, אבל מיד אחרי כן, נסתם הפתח, והקיפם שוב, ותמה על עצמך, ומה ירושלים, ששעריה לא ננעלו רק בלילות, נחשב רה"י, וכעדות ר' יוחנן (עירובין ו' ע"ב) פתח הענן שמיד עם עוברו, סגר עליהם הפתח, על אחת כמה וכמה.

ובטלה דעת מפני הרוב, לא ירענו האיך יאמר רבינו כזאת, בו בזמן שמלבד דעת רש"י והרמב"ן והא"י כן הוא דעת רש"י.

איברא גם הגאון ז"ל הרגיש בכל זה, ובכל זאת יצא להפריד בין הדריקים, ועשה תרי לישני ברש"י, וכמה תמוה לחדש מחלוקת, במקום שלא עלתה על שפתי רבותינו נוחי נפש, אף זכר למחלוקת, או לחילוק רשויות, למה נעשה את רש"י כסותר עצמו, באותו עמוד מינה וביה, בו בזמן שאין זכר לזה, ואת הרמב"ן והא"י והמג"א, כמיעוט החולק על דעת עיקר הראשונים, בו בזמן שרוב גדולי הראשונים המפורסמים, שאנו הולכים יום יום לאורם, ס"ל להדיא כן, הלא המה הרשב"א, ששנה ע"ז פעמים, בעבודת הקודש (שם) ובחידושי (עירובין שם) והר"ן בחי' (שם) והריטב"א (שם) והמאירי (שם) שג"כ חזר להדיא על זה פעמים, וכן כתב האהל מועד (שם) ועל כולם עולה הב"י, שהן בכסף משנה, והן בב"י חזר ושנה, על תנאי "דמכוונים זה כנגד זה, בחוקף, דו"ל, דה"ה אם יש לו כמה פתחים אלא שאינן "מכוונים זה כנגד זה" רכל שאינו מפולש משער לשער, לאו ר"ה הוא, ועוד שם, כשאין הפתחים "מכוונים זה כנגד זה" וכו', נמי הוי רה"י, עכ"ל.

לאור כל האמור, מאחר שהגאון ז"ל עצמו, לא תלה דבריו, רק עפ"י שני היסודות הנ"ל, א) שכל עיקר דין מכוונים זה כנגד זה, אינו אלא דעת המיעוט, ב) ושהמדבר היה מוקף חומה, ומאחר, שאנו הוכחנו די והותר, ראין יסוד לדברים אלו, אין ספק, לוא היה רואה הגאון ז"ל כל אלו הוה הדר ביה.

הארכנו בכל זה, כי כן שמענו לפעמים, איזה לומדים מטילים ספק בתנאי "דמפולשין — ומכוונים", נרחקים ומחלקים בחילוקים רחוקים ורחשים, אשר לא שמענו אבותינו, ולא נדעם, ולנו אין לנו שום ספק, אף לא נקיפת הלב בתנאי זה, לסמוך עליו בשופי, תורה לא בשמים היא, וכ"ש שאינה נכנית על פי רגשי הלב, אלא על הכתב והמכתב, חרות על הלוחות, ה"ה לוחות הראשונים שנמסרו לנו שלמים, ולוחות האחרונים החקוקים בפסקי

עננים הלכו עמהם, אחד לפניהם, ואחר מעליהם, עיי"ש, ורע שבוה א"ש לשון הפסוק, ו"ענן" ה' עליהם יומם, בלשון יחיד, ועוד נתישב בזה קושי המזורזי (במדרב"י ליר) דאם ז' עננים היו מקיפים אותם מכל צד, למה לא צותה תורה לעשות זכר גם להם, וכגון אחד מלמטן וכו', עיי"ש, ובאמת גם למ"ד ד' עננים קשה שהרי סוכה, סגי בבי דפנות וטפת, אבל לדעת רבי, דרק ענן אחד היה ע"ג, א"ש, דעיקר הסוכה היא הסכך, והיא זכר לענן ה' שסייך עליהם, דוק ותשכח.

ואפי' תימא דהעיקר כמ"ד, דר' או ד' עננים הקיפום, שפיר יש ללמוד דין ר"ה ומפולשין, מרגלי המדרב, משום שהאמת הוא, שעל אף היקף העננים, עדיין היה המדרב פרוץ כדה"ר, ע"י הפירצות שמתחת העננים, ובראי' להדיא במבילתא (שם יו) בזה"ל, שהיה עמלק נכנס תחת כנפי הענן, וגונב נפשות מישראל והורגן, והנראה מלשון המכילתא, שהיו אלו פירצות רחבות, בכדי שחיילי העמלקים היו יכולים ליכנס ולצאת עם שלל נפשות מישראל.

סוף דבר מכל טעם בפ"ע, וכ"ש מכל הליו טעמי, שפיר למדנו, דהעיקר כפשטות הש"ס, והראב"י להדיא, שהמדבר היה רשות הרבים הפרוץ מכל עבר, ושפיר ילפינן מינה, דין מפולשין לכל סוגי רשות הרבים, כסתמת כל הראשונים, ודלא כהג"מ.

והרצא להיווכח כמה אמת הדבר, פוק חזי שרש"י הק' ואתו עמו שאר הראשונים, שינו טעמם, לפעמים הקדימו "מפולש למכוון, ולפעמים להיפך", פעם נקטו מפולש לבד, ובמק"א מכוון, כלי שום סדר, וזאת עשום בכל הסוגיות, כלי שום חשבון ותנאי כלל, הרי ברור, דכ"ז מורה ובא, ההיפך ממה שרצה מרן לחדש בזה, כי כך קיבלו שמפולש ומכוון, בריבור אחד נאמרו, הכל ענין אחד, לדבר אחד, ולדין ר"ה שאינו אלא אחד, ולתנאים אחרים ושויים.

דעת רוב הפוסקים דבעינן מכוונים

ומה שחזר כאן הגאון, דלא בעינן שערים מכוונים זה כנגד זה, דזהו רק דעת המיעוט,

יום, [מה שאינו במציאות], אין נחשבים ר"ה, ואף שתדמזורים שבהם, המעכבים הנסיעה המהירה, לא מביעני שאינם מסייעים לבטל דין מפולשין, אלא ארבע מסייעים הם להתשיכו ר"ה יותר, שהרי מסייעים הם לנסיעה מסודרת ושוטפת ונוחה, וכן הסכים עמי א"א מ"ר הגאון שליט"א, ומ"מ אחרי שרחובות אלו הולכים ומתפתלים בכמה עקמומיות, גם בכניסתם ויציאתם, מתעקמים מיד, ואף אלו שכניסתם מפולשת, מ"מ כאמצעם כולם נוטים, בעיקולי ופשוטי, לימין — ולשמאל, וכן מעלות ומורדות, [שג"כ מבטלים דין מפולשין, כפני משה בירושלמי (פרק כיצד משחפין ה"ח) עיי"ש, וז"פ], עד שבכמה נקודות, נמנע מהעוכר בהם — לראות אשר לפניו, וכל אלו עומרים מנגד לארץ מישור ומפולש, בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר, ונמצא דהם ר"ה גמור מן התורה.

והמעלה הגדולה שבתנאי זה, שהוא מוסכם אליבא דכ"ע, היינו, אף לרעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והריטב"א, ושאר פוס' ולא סברי לתנאי דס"ר, או לדעת הריטב"א ודעימיה, דסברי אחו רבים ומבטלי מחיצתא, אעפ"כ גם לדירה, כל שאין שעריה מפולשין ומכוונים זה כנגד זה, אין כאן רשות הרבים, וכמו שכתב להדיא האור זרוע (הל' עירובין קס"ד) וז"ל, אבל אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה מערבין את כולה, דהא שם "רשות היחיד" עלה, ואע"ג "דדמי לרשות הרבים ככל דבריו — חוץ מדבר אחד", אי אין רוחב ט"ז אמה, "אוי אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, לא גזרינן", עכ"ל לענינינו, וכעין זה ממש, כתב הבית יוסף (ס"י שמה"ר ד"ה ומ"ש עוד) עיי"ש, ברוך שהגנינו עד הלום.

והנלענ"ד בעזר שמים כתבתי.

השו"ע, ומאירים מדי עבריהם, הלא המה בעלי המפה, אשר העתיקו — ושתקו, ליקטו — ופסקו, לתנאי דמפולשין, בלי שום תנאי — והגבלה, חילוק — או סייג, וראשי המלקטים בזה הלא המה, הבי"י, והלבוש, המג"א, והא"י, והאליהו זוטא, והתוספות שבת, ושו"ע הגר"ז (שמה"ר ס"א) והחיי אדם (הל' שבת כלל מ"ט ס"א) והמ"ב (שמה"ר ס"ק כ') וכן נקטו בפשיטות ועשו מעשה רב, גאוני הדורות, השואל ומשיב (תליתאי ח"א ס"י קצ"ז) והמהרש"ם (ח"א ס"י קס"ב) והרברי מלכיאל (חיד"ס ס"ג) והתפארת ישראל (פתחיה) והערון השולחן (שמה"ר ס"ד) וכו'.

פסקא דהאי דינא

מעלה באנו לדין ופסקא דהאי דינא, שכל שאין השערים מכוונים זה כנגד זה ממש, בתנאים דלעיל, יהיה באיזה מקום שהוא, בין מוקף חומה, או לא, אין כאן ר"ה, לפ"ז אף במדינות ועיירות הגדולות ביותר, לעולם לא ימצא רשות הרבים בהם, לא מיבעיא מטעם היתר דפחות מס"ר (דלעיל ס"א) והיתר דהיקף מחיצותיהן, (שם ס"ב) אלא עתה הרווחנו, שגם מכח תנאי דמפולשין, אין לנו רשות הרבים, כי אין לנו, אפי' רחוב אחד, ודרך הרבים, שיעמוד בכל תנאי מפולשין, דהיינו שיהיה, א) בעל שני שערים "מכוונים זה כנגד זה", ב) בלי שום חסימה ומכשול לכל אורכו, ג) בלי שום עקמומיות, כל זה אינו שכיח כלל, ואל תחמה ע"ז, שכן כבר כתב להדיא הראב"ה (עירובין ס"י ש"ט) וז"ל, ולנו "בזמן הזה, אין לנו ר"ה מפולש משער לשער" וכו' עכ"ל.

ועתה נבואה שעריך, רלפ"ז פשוט לענינינו, דגם רחובות הגדולים והמפורסמים, כגון, ברודואי — במונהטן, ואושע"ן פארקויעי — בכרוקלין, וטראי — בשיקאגו וכו' וכו', אף שיעכרו בהם שישים ריבוא, בכל